

Georg Ratzinger

MŮJ BRATR PAPEŽ

Rozhovor s Michaellem Hesemannem

Georg Ratzinger

MŮJ BRATR PAPEŽ

Rozhovor s Michaellem Hesemannem

portál

Překladaatel děkuje Radovanu Charvátovi a Marii Vachkové za pomoc při překladu.

Původní německé vydání:

Georg Ratzinger. Mein Bruder, der Papst

Aufgezeichnet von Michael Hesemann

© 2011 by F. A. Herbig Verlagsbuchhandlung GmbH, München, Germany

Lic.: Agentur Dr. Ivana Beil, Schollstr. 1, D-69469 Weinheim

www.herbig.net

České vydání:

Translation © Vladimír Petkevič, 2012

© Portál, s. r. o., Praha 2012

Photo © Archiv F. A. Herbig Verlagsbuchhandlung GmbH

ISBN 978-80-262-0550-0

„Od samého počátku mého života mi byl bratr nejen průvodcem, ale i spolehlivým vůdcem. Svým jasným úsudkem a rozhodností pro mě představoval orientační bod. Vždy mi ukazoval, jakou cestou se mám dát, a to i v obtížných situacích. Dal mi také najevo, že jsme mezitím dospěli do poslední etapy svého života – stáří. Čas našeho života se stále zkracuje. Avšak i nyní mi bratr pomáhá svou seriózností, skromností a odvahou nést každé břímě.“

Papež Benedikt XVI.

21. srpna 2008*

* U příležitosti propůjčení čestného občanství města Castel Gandolfo papežovu bratrovi Mons. dr. Georgu Ratzingerovi.

ÚVOD

Michael Hesemann

Myšlenka napsat tuto knihu se zrodila na jednom velmi neobvyklém místě, totiž v poutním kostele v Absamu nedaleko Innsbrucku v Tyrolsku. V něm se uctívá obraz Panny Marie, který je úplně jiný než třeba Panna Maria Čenstochovská (Černá Madona) v Polsku, „těšitelka zarmoucených“ v porýnském městě Kevelaer či nějaký jiný milostný obraz Panny Marie v některém z mnoha poutních míst staré Evropy. Tento obraz si jako jediný ve Starém světě a srovnatelný jen s tilmou v mexickém Guadalupe činí nárok na to, že „není vytvořený lidskýma rukama“. Jeho vznik je v každém případě záhadou, na niž věda dosud nezná odpověď.

Dne 17. ledna 1797 seděla venkovská dívka Rosina Bucherová u okna v přízemní světnici rodinného domu a zabývala se ruční prací. Oknem pronikal svit zapadajícího slunce. V tom okamžiku, jak uvedla později do protokolu, se na ni skrz okení tabulku podívala jakási mladá žena a od té doby její tvář z tabulky už nikdy nezmizela. Doslova se vpálila do skla jako nějaká hrubě načrtnutá kresba: hlava mírně nakloněná na stranu, ústa zavřená, kolem hlavy šátek. Toho, kdo se na ni dívá, zasáhne hluboko do srdce její vážný a zároveň smutný, ale i nadějný pohled. Jako by se oknem otcovského domu na nebesích ještě jednou dívala do našeho světa.

Rok 1797 byl pro církve těžký. Chladný, ba někdy i ledový vítr osvícenství už delší dobu vál i tou poslední tyrolskou horskou vsí, Napoleonova vojska prosazovala hodnoty francouzské revoluce, a to i silou, nešlo-li to jinak; a dokonce táhla

na Řím a proti papeži. Zázračný obraz v Absamu se tak setkal zpočátku se skepsí a odmítáním. Jelikož se nejprve mělo za to, že je to malba na sklo, byla okenní tabulka ihned několikrát důkladně odrhnutá. Poté obraz Panny Marie zprvu zmizel, ale jakmile sklo uschlo, opět se objevil v původní nádheře. I pokusy obraz obrousit či natrvalo jej odstranit kyselinou žalostně ztroskotaly. Poté co proběhlo vyšetřování, biskupský úřad ustoupil a povolil přenést obraz na skle do kostela sv. Michaela archanděla v Absamu. Zde obraz, zasazený do skvostného zlatého relikviáře, dodnes uctívá mnoho poutníků.

Jak účinně naslouchá Panna Maria z Absamu modlitbám věřících, svědčí velké množství děkovných darů poutníků – obvykle votivních obrázků. Lidé se však v Absamu také rádi ženili a vdávali; snoubenci z celého Tyrolska chtěli manželský svazek uzavřít právě v přítomnosti Matky Boží, která se na konci 18. století tak zázračně zjevila. Platilo to i o dvou mladých lidech z Mühlbachu u Oberaudorfu v Bavorsku, kteří měli 13. července 1885 v Absamu svatbu: byli to Maria Tauber-Peintnerová (1855–1930) a pekař Isidor Rieger (1860–1912). „Nevěsta má dobré znalosti náboženství,“ zaznamenal farář do zkušebního protokolu poté, co ji vyzkoušel – dokonce neobvykle dobré na to, že byla pouhou služkou. Pětatřicet let nato bude stát jako nevěsta před oltářem její dcera Maria a tentokrát tohle manželství zařídí do jisté míry sama Matka Boží. V každém případě se Maria seznámila se svým mužem na inzerát uveřejněný v novinách *Altöttinger Liebfrauenboten*. Jde o místní list vycházející v Altöttingu, kde je nejproslulejší mariánská svatyně a nejvýznamnější poutní místo v celém Bavorsku. Inzerát zněl takto:

„Státní úředník na střední úrovni, svobodný, katolík, 43 let, s bezúhonnou minulostí, z venkova, by se rád brzy oženil s dobrou katolickou dívkou, která je čistotná, umí dobře vařit a umí i všechny domácí práce, je zběhlá v šití a má vlastní nábytek.“

Byl to už druhý pokus četníka Josepha Ratzingera najít si konečně manželku; první, který učinil v březnu 1920, zjevně nevyšel. Na druhý inzerát, který vyšel v červenci téhož roku, se ozvala Maria Peintnerová.* Musela to být láska na první pohled. V každém případě se svatba konala už po čtyřech měsících, 9. listopadu roku 1920 v Pleiskirchenu u Altöttingu. Po třinácti měsících, 7. prosince 1921, přišlo na svět první dítě, děvčátko. Pochopitelně dostalo při křtu jméno Maria. První syn, který se manželům Ratzingerovým narodil 15. ledna 1924 rovněž v Pleiskirchenu, dostal jméno Georg. Jeho mladší bratr, který spatřil světlo světa 16. dubna 1927 v Marktlu am Inn poblíž Altöttingu, dostal jméno po otci Josephovi. Téměř přesně sto dvacet let po svatbě Josephových prarodičů v Absamu, 19. dubna 2005, zvolili kardinálové katolické církve právě tohoto Josepha Ratzingera 265. nástupcem apoštola Petra. Od té doby se nazývá Benedikt XVI.

* Jak stojí v příslušném oddacím listu z roku 1920: „Obecní správa v Rimstingu tímto kuchaře Marii Peintnerové potvrzuje za účelem jejího plánovaného sňatku, že se narodila 8. ledna 1884 jako manželská dcera pekaře Isidora Riegera a jeho manželky Marie Riegerové, rozené Peintnerové, a že žije v níže uvedené obci. Děti nemá. Maria Riegerová užívá jméno Peintnerová, protože dosud není k dispozici oficiální uznání otcovství a nutné doklady z Tyrolska není vzhledem k jeho obsazení Italy možno získat. Obec Rimsting, 3. října 1920 – starosta.“

Zatímco papež z Bavorska právě oslavil páté výročí svého pontifikátu a vykonal pouť do Turína k proslulému plátnu, já jsem využil své zpáteční cesty do Německa k tomu, abych si zajel do Absamu. Doufal jsem, že se dostanu na kloub tajemství prvního Němce na stolci Petrově po Hadriánovi VI. (1522–1523)* tam, kde všechno začalo. Od roku 2005, kdy jsem po jeho zvolení napsal spolu s Yuliyí Tkachovou pro návštěvníky Světových dnů mládeže v Kolíně nad Rýnem životopisný portrét „Benedetto!“, mě nepřestává fascinovat jeho životní příběh a otázka, zda se na jeho životní cestě nedá objevit něco jako předurčení. A tak se postupně rodilo přání udělat někdy interview s papežovým bratrem Georgem, jeho nejbližším a nejmilejším důvěrníkem již od útlého dětství.

Georg Ratzinger, kterému je dnes už 87 let, žije v Řezně a v tomto městě s katedrálou je „žijící legendou“. Byl to ostatně on, kdo jako sbormistr církevního sboru „Vrabčáků řezenského dómu“, světoznámého chlapeckého sboru při biskupském kostele, pomáhal tomuto hudebnímu tělesu dosahovat velkých úspěchů. Před osudovým rokem 2005 bylo tedy úplně běžné, že se Joseph kardinál Ratzinger představoval jako „mladší bratr slavného sbormistra“. Od konkláve se však o Mons. Georgu Ratzingerovi, kterého již papež Jan Pavel II. jmenoval „apoštolským protonotářem“, mluví přes jeho obdivuhodné vlastní zásluhy především jako o „papežově bratru“.

V prosinci 2010 mě Roswitha Biersacková, vedoucí bavorské odbočky sdružení „Německo pro papeže“ (Deutschland pro

* Hadrián VI. pocházel z Utrechtu, který tehdy patřil ke Svaté říši římské národa německého. Posledním papežem pocházejícím z území dnešní Spolkové republiky byl Viktor II. (1055–1057), dříve biskup eichstättský, z rodu hrabat Dollnstein-Hirschbergových.

Papa) věrného papeži,* seznámila v Řezně s tehdy již šestaosmdesátiletým chrámovým sbormistrem. V průběhu našeho rozhovoru se ukázalo, že mu nikterak není proti mysli delší interview, z něhož by mohla vzniknout menší kniha; nejprve však chtěl mít za sebou operaci kolena, která ho čekala. Když ji úspěšně absolvoval a po ní i rehabilitaci, přijal nás 8. května 2011 ve svém řezenském domě na Luzengasse k prvnímu z pěti dvouhodinových setkání. „Já jsem teď váš Peter Seewald,“ zahájil jsem rozhovor. Narážel jsem tak na interview jeho bratra s mnichovským novinářem, z něhož vznikla skvělá kniha *Světlo světa*.** Nemohl jsem si přát lepší okamžik. V kostelích se totiž o této třetí neděli velikonoční připomínala první Petrova řeč v Jeruzalémě o Letnicích. Týden předtím jsem byl v Římě spolu s půldruhým milionem lidí při tom, jak Benedikt XVI. blahořečil svého „milovaného předchůdce“ Jana Pavla II.; a předchozího dne, 7. května, mě pozvalo sdružení „Německo pro papeže“, abych promluvil na jednom shromáždění na náměstí Odeon v Mnichově. Katolické Německo se intenzivně připravovalo na papežovu zářijovou návštěvu, zatímco bratři Ratzingerové se chystali na společnou oslavu diamantového výročí svého kněžství: 29. června 1951, tedy před šedesáti lety, dnešní papež a jeho bratr slavnostně vyslovili své „Adsum“ („Zde jsem“), kterým se neodvolatelně dali do služeb Pána. Myslím, že toto jejich společné výročí je nejhezčí příležitostí ohlédnout se za dvěma tak požehnanými kněžskými životy.

* Více o činnosti tohoto sdružení se lze dozvědět na internetových stránkách <http://www.deutschland-pro-papa.de>.

** Benedikt XVI.: *Světlo světa. Papež, církev a znamení doby*. Rozhovor s Peterem Seewaldem. Barrister & Principal, Brno 2011.

Pár slov k podobě této knihy. Jelikož jsou to vzpomínky Mons. Georga Ratzingera, nezvolil jsem schéma otázek a odpovědí, jež považuji za příliš rigidní; jde mi o to, aby se knížka dala lépe číst. Standardním stojatým písmem jsou psána slova „pana chrámového sbormistra“ (nanejvýš jsou stylisticky upravená a doplněná o podrobnosti), což je oslovení, které má on sám v Řezně nejraději;* mé spojovací texty, otázky, vložené poznámky a doplňky jsou psány *kurzivou*.

Tato kniha chce pochopitelně v první řadě využít a zajistit důležitý pramen k životopisu našeho německého papeže. Svědectví jeho bratra doplňuje zejména jeho osobní vzpomínky, které v letech 1997/1998 vydal ještě jako kardinál v knize *Můj život* (Aus meinem Leben).** Končily však příliš brzy, totiž přestěhováním Josepha Ratzingera do Říma v roce 1982. Velkopá kariéra chrámového sbormistra Georga Ratzingera hraje naopak v knize, kterou tu čtenářům předkládám, roli druhořadou; líčí ji ostatně čtivá, podrobně zpracovaná a po všech stránkách vynikající biografická práce Antona Zuberu *Der Bruder des Papstes. Georg Ratzinger und die Regensburger Domspatzen* (Papežův bratr. Georg Ratzinger a Vrabčáci řezenského dómu, Freiburg 2007).

Mimoto bych si však rád opět položil svou původní otázku, zda totiž za touto jedinečnou „německou kariérou“ četnického synka, který se stal nejvyšším představitelem 1,3 miliardy

* „Protokolárně korektní“ titul od doby, kdy jej roku 1994 jmenoval papež Jan Pavel II. apoštolským protonotářem, zní pochopitelně „nejctihodnější pan prelát“ nebo italsky: „Monsignore“!

** Joseph Ratzinger: *Aus meinem Leben*. Stuttgart 1998. Česky: Joseph Ratzinger. Benedikt XVI.: *Můj život. Vzpomínky na cestu ke kněžství a biskupskému úřadu*. Barrister & Principal, Brno 2005.

katolíků, vězí něco víc než pouhá náhoda. Je zcela nepochybné, že Joseph Ratzinger o papežský stolec nikdy neusiloval, že mu tento jeho největší životní úkol – tak jako mnohé v jeho životě – doslova spadl do klína. Sám si do svého papežského znaku vepsal spojení *Cooperatores veritatis*, „Spolupracovníci pravdy“, v návaznosti na 3. list Janův (verš 8). Nicméně čím víc jsem se toho o jeho životě dozvídal, tím neodbytněji jsem si připomínal motto mladé misijní školy „Emmanuel“ (ESM) v Altöttingu, kde jsem v lednu 2011 uspořádal seminář na téma: *Give all – get more!* I Joseph Ratzinger dával ve svém životě vždy všechno, aby – aniž by s tím nějak kalkuloval – dostal od Pána mnohem víc. A tak by tato kniha chtěla zejména těm mladým mužům, kteří uvažují o kněžské dráze, dodat odvahy, aby přes všechny vnitřní i vnější překážky šli za svým povoláním. Je to cesta plná milosti, která toho právě těm, kdo nic neočekávají a naopak všechno dávají, vrací mnohem víc.

Na mne ovšem učinilo mimo jiné velký dojem zejména líčení Mons. Georga Ratzingera týkající se raných let, roků zrání našeho papeže. Popisuje obraz rodiny, která byla díky své hluboké, opravdu žité víře natolik silná, že obstála ve všech bouřích času, dokonce i v letech bezbožného nacistického režimu. Právě nám, kteří žijeme v době, kdy ztroskotává stále více manželství a kdy se rozpadají rodiny, může tato rodina sloužit za vzor. Ve Spojených státech jsem vždycky slýchal přísloví, které je velmi pravdivé: *A family that prays together stays together* – „Rodina, která se spolu modlí, zůstává pohromadě“! Jen usmiřující síla víry, síla darující lásku umožňuje zvládnout krize každodenního života v rodině a dětem poskytuje bezpečí a zprostředkuje jim hodnoty, jež jim otvírají cestu vedoucí k dobré budoucnosti.

Kéž by tato kniha přispěla k tomu, aby stále více rodin pro sebe objevovalo sílu a radost pramenící z křesťanské víry a aby se rodiny společně modlily a spolu se svými dětmi slavily sváteční bohoslužby. Rodina je budoucností církve. Řečeno slovy papežovými, která se stala mottem jeho návštěvy Německa v září 2011: „Kde je Bůh, tam je budoucnost.“

Jak jsou tato slova pravdivá, ukazuje jeho dosavadní život.

Řím, 29. června 2011

Michael Hesemann

I

KOŘENY

My tři sourozenci jsme se narodili poblíž Altöttingu, slavného poutního místa zasvěceného Panně Marii, ale ne všichni v téže vesnici. Sestra Maria (*nar. 7. prosince 1921*) a já (*nar. 15. ledna 1924*) jsme přišli na svět v Pleiskirchenu; bratr Joseph, Svatý otec (*nar. 16. dubna 1927*), se narodil v Marktlu am Inn. Poněvadž náš otec byl povoláním četník, často jej, jak bylo tehdy běžné, překládali z místa na místo. Každopádně jsme se několikrát vydali s celou rodinou na pouť do Altöttingu. Tamní svatyně, onen nádherný kostel, má totiž dlouhé a významné dějiny sahající až do doby Karla Velikého. My jsme tam však neputovali kvůli jeho historickému významu, nýbrž – jak jsme dobře věděli – proto, že je to místo hluboce duchovní. Náš otec dokonce patřil k mužské mariánské kongregaci, církevnímu spolku, který má v Altöttingu své sídlo a je zcela zasvěcen úctě k Panně Marii. Už jen proto ho to tam stále táhlo a nás děti také. Poutě ke slavné Černé Madoně patří k našim nejkrásnějším vzpomínkám z dětství. Tato duchovní atmosféra, která je plodem ustavičné modlitby, už tehdy na mého bratra a na mě učinila hluboký dojem. V našem životě a v naší úctě hrálo tedy významnou roli, že jsme vyrůstali tak blízko Altöttingu. Matce Boží jsme mohli svěřovat své starosti a trápení, byť byly v našem dětství sebemenší, a vždycky jsme se cítili pod její ochranou.

O době předtím, než se naši rodiče vzali, se u nás v rodině vlastně nikdy nemluvilo. A tak jsem ani nevěděl, že moji prarodiče měli svatbu v jiné mariánské svatyni, v Absamu. Je však velmi pěkné vědět, že zřejmě i na jejich manželství spočívalo požehnání Panny Marie.

Rodina mé matky pocházela původně z Tyrolska. Její rodiče byli pekaři. Otec, bavorský Šváb jménem Isidor Rieger, se naro-

dil (22. března 1860) ve Weldenu, což musí být moc hezké místo. Její prarodiče měli poblíž Brixenu v jižním Tyrolsku (*tehdy ještě rakouském*) mlýn, který pak při jedné povodni na řece Rienz odnesla voda. Poté se celá rodina přestěhovala do Bavorska.

Babičce se po celý zbytek života stýskalo po domovině. Když onemocněla a pomalu se blížila její poslední hodinka, vždycky říkala: „Kdybych měla jen trošku vody z domova, byla bych zase zdravá.“ Byla přesvědčena, že tyrolská voda je úplně jiná než bavorská. Věřila taky, že „čepice tyrolského sena“ je jakožto krmivo pro dobytek výživnější než celý trakař sena bavorského. Byla prostě velkou tyrolskou patriotkou.*

Moje matka Maria Peintnerová spatřila světlo světa 8. ledna 1884 v Mühlbachu u Oberaudorfu (okres Rosenheim) na nejzazším jihovýchodě Bavorska a tam stojí i kostel, v němž byla pokřtěna. Je to též Mühlbach, v němž vyrůstal i Bastian Schweinsteiger, slavný fotbalista. Chodila pak do obecné školy v Rimstingu u Chiemského jezera. Její rodiče byli, jak už bylo řečeno, pekaři, a tak děti musely každé ráno roznášet ještě před vyučováním chléb. Zákazníci totiž chtěli, aby se jim čerstvé housky a chléb donášely domů, aby je měli k snídani. Maminka chodila do školy sedm let a potom pracovala na různých místech jako služka. Nejprve ji zaměstnal jeden koncertní mistr v Salcburku. Jmenoval se Zinke, byl to Čech a vždycky pilně cvičil. Tak se maminka dostala do kontaktu s hudbou. Koncertního mistra ale platili velmi mizerně; aby vůbec nějak přežil, musel vždycky uspořádat nějaký koncert navíc. Podobně špatně na tom s penězi byla i maminka. Později pracovala v jedné

* Možná právě proto chtěla být sezdána bezpodmínečně právě v tyrolském Absamu, třebaže v té době už dlouho žila v bavorském Mühlendorfu.

pekárně v Kufsteinu. Poté si našla místo v Hesensku u jednoho generála jménem Zech, který žil v Hanau, a nakonec přešla do Mnichova, kde v hotelu Neuwittelsbach sháněli kuchařku na přípravu moučníků, které uměla péci obzvlášť dobře. Než se setkala s naším otcem, už tedy leccos viděla a zažila. Její vřelá laskavost a srdečnost, jak jsme ji zažili ve svém dětství, vždycky vyvažovala otcovu přísnost. Byla ustavičně veselá a ke všem přátelská a při mytí nádobí si zpívala mariánské písně.

*Maria Peintnerová,
matka Josepha a Georga Ratzingerových, v mládí*

Především to však byla velice věcná, praktická žena, která si dokázala se vším poradit a uměla opravdu všechno: šila, vyráběla mýdlo a dokázala také z těch nejjednodušších surovin a přísad

uvařit chutné jídlo. Zvláště dobře pekla znamenité moučníky, které dosud patří k mým i bratrovým oblíbeným jídlům. Její kynuté moučníky, které měly vespod silnou kůrčičku, byly vskutku vynikající. A navíc se podávaly s vanilkovou polevou. Hrozně rádi jsme měli i její jablečný závin. Správný závin má, jak ví každá hospodyně, těsto tak tenoučké, že je skoro průsvitné. Je dost široké, v rozích se roztáhne a pak se naplní strouhanými jablky, rozinkami a všemi možnými dobrotami. Takový závin, který má opravdu tenoučké těsto, je něco úžasného. Pak je třeba zmínit se ještě o palačinkách, které podávala s rybízem. Říkala mu „Ribisl“, což je starý tyrolský název; v Bavorsku mu sotvakdo rozumí. A konečně nesmím zapomenout ani na její omelety (*Kaiserschmarrn*). Byly jedním slovem vynikající.*

Jinak jsme žili dost prostě. Byli jsme vychováváni ve velké skromnosti, protože plat obyčejného čteníka nestačil na to, abychom si mohli moc vyskakovat. Otec musel spořit, aby nám peníze vystačily. Přitom bylo pro rodiče vždy důležité, abychom budili dobrý a řádný dojem. Maminka naštěstí rodinnému rozpočtu velmi ulehčovala, především tím, že jsme vždycy měli zahrádku, kde pěstovala zeleninu. O letních měsících jsme zeleninu vůbec nemuseli kupovat, protože salát, kedlubny a mrkev sama pěstovala a sklízela. Práce na zahrádce byla přímo její vášní. Neopomíjela zasadit ani pár hezkých květín, které jí dělaly velikou radost.

Naše maminka taky pilně pletla. Čepice, svetříky, punčochy, šály, rukavice, všechno, co jsme nosili v zimě, upletla sama.

* Nakrájená sněhová omeleta v karamelu s kousky ovoce, rozinkami a oříšky, pocukrovaná obvykle skořicovým cukrem a politá ovocnou šťávou či kompotem. Pozn. překl.

Musela jen nakoupit vlnu, takže otec toho mohl ze svého platu dost ušetřit. Tehdy totiž nebylo – aspoň na venkově – běžné kupovat pletené vlněné ošacení. V každém případě jsme měli dva páry rukavic na výběr, totiž palčáky, které nechávaly volný jen palec, a pak prstové rukavice. Pro otce a pro nás byla maminka učiněný poklad!

Bylo mi dopřáno ještě zažít obě babičky. Matka mé maminky, Maria Rieger-Peintnerová, totiž zemřela až roku 1930. Do své smrti žila v Rimstingu. Párkrát jsme ji s maminkou navštívili. Byla to poněkud drsná žena, která – jak mi bylo řečeno – uměla pořádně nadávat.

O své babičce z otcovy strany (*Kateřině Ratzingerové, roz. Schmidové, 1851–1937*) vím jen tolik, že to byla už velmi stará žena s černým šátkem. Jinak na ni bohužel nemám žádné vzpomínky. Viděl jsem ji jen jedinkrát, to když (*roku 1931*) slavila své osmdesátiny. Tehdy se konala velká slavnost, na niž se dostavili všichni příbuzní. Bylo to, myslím, v Altenmarktu. Z té oslavy se dokonce dochovala fotografie, kterou ve své knize o původu naší rodiny otiskl regionální badatel a bývalý ministerský rada Johann Nußbaum z Rimstingu. Originál vlastní moji příbuzní, rodina Antona Messerera v Rickeringu u Schwanenkirchenu, kde se narodil i můj otec. Jejich dědeček byl bratrem mého otce.

Z Rickeringu pocházel strýc mého otce, tedy můj prastrýc, dr. Georg Ratzinger. Byl to kněz a politik a dotáhl to až na poslance říšského sněmu. Otec o něm často mluvil a také o jeho hlavním díle zvaném „Geschichte der kirchlichen Armenpflege“ (Dějiny církevní péče o chudé), jež bylo i jeho disertační prací. Sepsal ho z podnětu známého církevního historika Ignaze von Döllingera. Doložil v něm, jak vzkvétající péče o chudé ve stře-

Širší rodina Ratzingerů u příležitosti 80. narozenin naší babičky z otcovy strany, Kathariny Ratzingerové, na statku Ratzingerů v Rickeringu. Nalevo dole sedí Georg (7 let), napravo dole Joseph (4 roky); ve světlých šatech stojí Maria (9 let); vpravo nahoře stojí rodiče Joseph a Maria Ratzingerovi. Vlevo nahoře je strýc Anton, před ním sedící kněz je strýc H. H. Alois Ratzinger.

dověku skončila s reformací. Prastrýc však napsal i jiné knihy, například „Die Volkswirtschaft in ihren sittlichen Grundlagen“ (Národní hospodářství ve svých mravních základech). Šlo v ní o opětovné spojení hospodářské teorie s křesťanskou etikou, přičemž ústřední otázkou byla otázka sociální. Navíc byl zapřísahlým odpůrcem dětské práce, čímž si vydobyl velké zásluhy. V současné době pracuje jeden historik z Trevíru, dr. Karl-Heinz Gorges, na monografii o mém prastrýci a nelze pochopitelně opomenout ani dalšího historika, dr. Tobiae Applu z Řezna,

který působí na katedře dějin Bavorska řezenské univerzity a také o něm psal. Vystoupil mj. s referátem na konferenci věnované životu a dílu mého prastrýce, která se konala roku 2008 tady v Řezně.

Dr. Georg Ratzinger (1844–1899) byl jako příslušník Bavorské vlastenecké strany (Bayerische Patriotenpartei) v letech 1875–1877 poslancem bavorského zemského sněmu a v letech 1877–1878 členem říšského sněmu. V letech 1893–1899 byl opět poslancem bavorského zemského sněmu, nejprve jako člen Bavorského rolnického svazu (Bayerischer Bauernbund) a poté od roku 1894 jako nezávislý poslanec. Jako takový byl pak od roku 1898 až do své smrti rok nato opět členem říšského sněmu.

Georg Ratzinger byl považován za vynikajícího spisovatele s polemickými sklony. Když vrcholil kulturní boj, který vedl kancléř Bismarck proti katolickému Německu, byly jeho spisy zabaveny a on sám skončil ve vyšetřovací vazbě. Čas od času byl šéfredaktorem listu Fränkisches Volksblatt ve Würzburgu. Patří k nejvýznamnějším průkopníkům tehdy vznikající církevní publicistiky. Jako konzervativní žák Döllingerův byl pro stát, ale i pro církevní kruhy věrné státu podezřelý, což mu znemožňovalo dát se na akademickou dráhu církevního historika. Už proto vstoupil do politiky. Sám sebe označil za „nepřítele říše“ a člověka „klerikálně-sociálního“. Militaristické úsilí Pruska odmítal. Byl toho názoru, že militarismus spočívá především na bedrech dělníků a rolníků; ti platí daně a slouží monopolním snahám velkokapitálu. Jasnozřivě už v roce 1895 usoudil, že militaristické tendence vyústí ve světovou válku. Její odvrácení

spatřoval pouze v představě státu podle zásad sociálního učení katolické církve.

Georg Ratzinger musel již za svého života čelit pokusům o nactiutrhání. Dnes je jeho nepochybně pozoruhodné dílo katolického sociálního reformátora zastíněno výtkou, že je autorem dvou protijudaistických děl, která vyšla pod názvem Dr. Robert Waldhausen a Dr. Gottfried Wolf.

Otec o něm mluvil dobře, ale nikdy jsme se o něm nedozvěděli něco bližšího. Bylo to prostě proto, že jsme dobře věděli a měli radost z toho, že mezi našimi předky je taková postava, jež sehrála určitou úlohu a měla nezanedbatelný význam. V našem rozhodnutí stát se kněžími však jeho vzor nehrál sebemenší roli. Jeho spisy jsme v rodině nikdy nečetli a ani o jeho názorech na Židy, které dokonce prý ani neuveřejnil pod svým vlastním jménem, jsme nic nevěděli.

Věříme-li údajům v rodokmenu, který visí v muzeu papežova rodného domu v Marktlu am Inn, byli Ratzingerovi stará selská rodina. Jejich rodokmen lze sledovat nepřetržitě až do roku 1600, kdy je v matrice poprvé zmínka o jakémsi Georgu Rätzingerovi, sedlákovi z Ratzingu v biskupství pasovském. Ve skutečnosti však rodinné kořeny sahají mnohem dál. Jak na zmíněném sympoziu věnovaném dr. Georgu Ratzingerovi doložil historik Herbert Wurster, pochází rod Ratzingerů od jakéhosi Raziho, který žil na sklonku 10. století v Sandbachu v pasovském biskupství. Byl – jak naznačuje záznam z let 947 až 970 – ve službách pasovské církevní obce a založil snad i menší osadu Ratzing vzdálenou kilometr od Sandbachu. Od něho patrně pochází císařský úředník jménem Dietricus de Rezing, který se objevuje v listinách

kláštera Vornbach přibližně v letech 1173–1200. Jistý Hainrich Razinge byl roku 1258 pověřen řízením městského soudu té části Pasova, která se označuje jako Innstadt; byl tak „vysoce postaveným a schopným služebníkem knížat-biskupů pasovských“. Rodina to byla tehdy zřejmě zámožná, o jistém Otto Ratzingerovi máme v každém případě údaj z roku 1318 jako o měšťanovi a majiteli domu v pasovském Innstadtu. Jeden z těchto Ratzingerů byl, jak tvrdí Wurster, patrně zakladatelem druhého Ratzingu v dnešní obci Freinberg v Innské čtvrti (Innviertel, historická část Horních Rakous), kde zjevně získal polnosti a venkovský dvorec. Každopádně o místním panství „Recing“, později „Räzinger am untern Freinberg“, nalezneme první zmínku z roku 1304 v jedné listině katedrální kapituly v Pasově. Tak vznikla na Ratzingerově panství selská větev tohoto kdysi měšťanského rodu, o níž existují nepřetržité spolehlivé záznamy od roku 1600. Od roku 1801 vlastnila tato rodina panství Strasser v Rickeringu, kde se také narodil dědeček Benedikta XVI.

Otec pocházel rovněž z Rickeringu, osady náležející k farnosti Schwanenkirchen. Jeho nejstarším sourozencem bylo děvče jménem Anna, která se narodila, ještě než se rodiče vzali. Poté přišel na svět jako druhé dítě náš otec Joseph Ratzinger. Nikdy se tam ve skutečnosti ve svém mládí necítil dobře, neboť jako nejstarší syn musel už od útlého dětství pomáhat na statku. Byla to těžká, tvrdá práce. Poté začal chodit do obecné školy. Byl tam jeden kooperátor (čili pomocník), jak se tehdy říkalo kaplanům, jménem Rosenberger, který v jeho životě hodně znamenal, velice hluboce jej totiž ovlivnil a formoval. Učil s velkým zaujetím a velmi kvalitně náboženství, což otec už tehdy dokázal náležitě ocenit.

Pak měl otec dalšího učitele jménem Weber, který děti již ve velmi útlém věku přijímal do církevního sboru. Uváděl pak s nimi sedmihlasé až osmihlasé mše a náš otec byl při tom. Později nám vždycky rád vyprávěl, jak už jako chlapec spoluúčinkoval v církevním sboru ve Schwanenkirchenu pod vedením pana Webera. Už tehdy jej tedy okouzila církevní hudba a zdá se, že v duchovním životě této farnosti vůbec sehrála významnou úlohu.

Právě v této době hudba otce opravdu zaujala. Jednoho dne si pak koupil citeru a také absolvoval několik hodin s učitelem, ale jinak se všemu učil sám. Měl celou krabici plnou notových sešitů, která u nás vždy ležela na kredenci, hned vedle cite-ry. Večer pak tu krabici často sundával, hrál na citeru a přitom zpíval. Pokaždé při tom vznikla taková zvláštní nálada, když jsme se kolem něho shromáždili a on nejprve zahrál nějaký řízný pochod a potom nějakou píseň z té doby. Těmto písním by už dnes nikdo nerozuměl, byly trochu uslzené a sentimentální, ale v nás tehdy vyvolávaly hluboké pohnutí. Rozhodně to ale vždycky bylo velice hezké, když otec hrál na citeru; určitě tak předznamenal mou vlastní cestu k hudbě. Jinak byl otec přísný, ale zároveň spravedlivý člověk. Stále nám říkal, co se nedělá, co není správné, nikdy nás však zbytečně nehuboval. Káral nás, jen když jsme si to opravdu zasloužili. Byl to určitě člověk hodný úcty, třebaže vždy vystupoval skromně; ke všem se choval přátelsky. Nosil kroucený knír, jak to tehdy bylo v módě, a byl vždy bezvadně oblečen. Pro mimořádné příležitosti mu maminka důkladně sidolem (čisticím prostředkem) čistila helmu, šavli a opasek, protože všechno muselo být přímo nablýskané.

Poté co otec absolvoval základní školu, chodil ještě do školy, kde se učilo o nedělích a o svátcích. Tuto školu navštěvovali bývalí žáci obecné školy, kteří už měli práci tak jako otec, jenž musel dlouho pomáhat doma v hospodářství. V této škole se učilo vždy o nedělích. Ačkoli se tu vyučovaly i jiné předměty, náboženství zde hrálo prim.

Dne 20. října 1897, když bylo otcí dvacet let, musel narukovat. Odjel do Pasova a stal se z něho voják. Byl to patrně mnohem lepší voják, než jsem kdy byl já i můj bratr. Stal se poddůstojníkem, nosil dokonce takzvanou *Schützen-Schnur*, střelecké vyznamenání, neboť byl velmi dobrým střelcem. Na toto vyznamenání jej navrhli jeho představení. Na svou vojenskou službu vůbec neměl nějaké nepříjemné vzpomínky; tím se, jak musím přiznat, od nás zásadně lišil, protože mně ani bratrovi se na vojně nelíbilo. Otec naopak vzpomínal na vojnu velice rád. Sloužil dva roky u 16. královského bavorského pěšího pluku v Pasově a pak další tři roky v záloze; z vojska byl nakonec vyřazen jako poddůstojník.

Někdy nám z této doby vyprávěl různé historky. Třeba o jednom poručíkovi jménem von Hazy. Když jej velitel vyvolal oslovením „pane poručíku Hazy“, oslovený se ani nepohnul. Velitel to zopakoval: „Pane poručíku Hazy“, ale opět se nic nestalo. Avšak když potom zaznělo oslovení „pane poručíku von Hazy“, odpověděl oslovený hromovým: „Zde, pane kapitáne!“

Po ukončení vojenské služby se otec nejprve vrátil domů. Brzy se však ukázalo, že otcovský statek nezdědí on, nýbrž jeho mladší bratr Anton. Proč k tomu došlo, nám otec nikdy nevyprávěl. Musel se pak rozhodnout, jakou životní dráhu si zvolí, a pravděpodobně se poptával, kde by měl se svým vzděláním

jako poddůstojník nejlepší vyhlídky. Bylo mu řečeno, že má dvě možnosti: totiž u četnictva, které se tehdy nazývalo zemská policie, nebo u dráhy. Nevím, jaké důvody jej vedly k tomu, že si zažádal o místo u četnictva; tam byl také přijat.

V Bavorském hlavním státním archivu v Mnichově se dosud uchovává jeho služební spis, který před pár lety našel místní historik Johann Nußbaum z Rimstingu. Tam stojí, že byl „stár 25 let, katolík, svobodný, výška 1,64 metru“. Jeho prvním služebním působištěm byl Niederambach u Schrobenhausenu. Poté co byl několikrát přeložen, byl po šesti a půl letech jmenován v Königssee četařem a osm a půl roku nato – roku 1917 – byl v Kolbermooru povýšen na podstrážmistra, jen dva roky poté v Unterneukirchenu na strážmistra a pak roku 1921 na velitele četnické stanice. Za dobu své pětatřicetileté služby byl celkem čtrnáctkrát přeložen. „Z hlediska vnějšího vzezření byl vytáhlý a šlachovitý. Nosil knír, který brzy zešedivěl,“ popisuje otce historik Nußbaum, který měl to štěstí, že mohl mluvit ještě s jeho vrstevníky: „Jeho vystupování a chování bylo strážlivé a strohé. Rázný a zároveň skromný, slušný a málomluvný člověk – typické vlastnosti lidí z kraje mezi Dunajem a Bavorským lesem.“

Tehdy bylo běžné, že četníci byli často překládáni, už jen proto, aby se předcházelo „nějakým čachrům a přítelíčkování“. Nemožu pochopitelně vyjmenovat všechna místa, kam byl otec kdy přidělen. Byl například v Königssee, v Holledau a za první světové války v Ingolstadtu, kde byla tehdy posílena místní policejní jednotka, neboť to byla oblast hodně průmyslová a úřady se obávaly, že by mohly vypuknout dělnické nepokoje.